

Megőrzött régiség és kontaktushatás

Benő Attila – Lanstyák István

1. Bevezetés¹

Dolgozatunkban azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogyan kapcsolódik össze a régebbi nyelvi formák fennmaradása a kontaktushatással. A vizsgált kérdés elméleti megközelítésének alapvető eszköze a „relatív kontaktusjelenség” fogalma, ill. a „relatív” és az „abszolút” kontaktusjelenség megkülönböztetése; erről már mindketten beszéltünk korábbi konferenciákon (Benő 2013; Lanstyák 2016). A munkánkban említett és elemzett nyelvi formák a relatív kontaktusjelenségek közé tartoznak.

Írásunk bevezető részében meghatározzuk azokat a fontos kontaktológiai fogalmakat, melyekre a nyelvi anyag bemutatása során szükségünk lesz, majd a közmagyar eredetű nyelvi formákat elhelyezzük a sajátos Ht nyelvi formák² rendszerében. Dolgozatunk érdemi részében a Ht nyelvváltozatokban megőrzött régiségek közül először azokat mutatjuk be, melyek ma eltérő stílusértékben, de alapvetően azonos denotatív jelentésben használatosak a Ht és a Mo nyelvváltozatokban, majd pedig azokat, amelyekben ez az eltérő stílusérték egy, a Mo változatokban nem vagy alig használt jelentéshez, ill. funkcióhoz kapcsolódik.

A megőrzött régiség és a kontaktushatás kapcsolatának témája nem teljesen ismeretlen az eddigi szakirodalomban, de ennek lehetséges működési folyamatát, valamennyi külső régióra kiterjesztve, nagyobb számú konkrét adatra és strukturális összefüggésre alapozva, még nem írták le. Az eddigiekben a megőrzött régiséget a magyar nyelv vonatkozásában grammatikai és lexikai jelenségként értelmezték. Grammatikai jelenségként főleg a dialektológiában vizsgálták a peremnyelvjárásokban fellelhető archaikus hangtani és alaktani jelenségek kapcsán (Gálffy 1964; Murádin 1981; Kálmán 1994; Zsemlyei 1992; Vargha 2006; Presinszky 2016) és a nyelvtörténeti grammatikai folyamatok leírásakor

É. Kiss Katalin – Hegedűs Attila – Pintér Lilla (szerk.) 2019. *Nyelvelmélet és kontaktológia 4*. PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék. Budapest – Piliscsaba. 13–26.

¹ Kutatásainkat az MTA támogatja határon túli ösztöndíjprogramja révén, részben közvetlenül, részben a Szabó T. Attila Intézet, ill. a Fórum Kisebbségkutató Intézet keretében működő Gramma Nyelvi Iroda közvetítésével. Lanstyák Istvánnak az írásunk témájába vágó kutatásait ezenkívül a szlovák Kutatás- és Fejlesztéstámogató Ügynökség is támogatta és támogatja: korábban az APVV-0689-12 sz., jelenleg az APVV-17-0254 sz. szerződés alapján.

² Írásunkban az egyes Kárpát-medencei régiók rövidítései javarészt a Termini-adatbázis gyakorlatát követik: **Ht**: határon túli, **Km**: Kárpát-medence vagy közmagyar, **Mo**: Magyarország, **Er**: Erdély, **Fv**: Felvidék, **Va**: Vajdaság, **Ka**: Kárpátalja, **Mv**: Muravidék, **Hv**: Horvátország, **Óv**: Órvidék. A standard nyelvváltozatra az **st.** rövidítés utal.

(Bárcki 1958; É. Kiss–Gerstner–Hegedűs 2013). Lexikai jelenségként gyakran említik a moldvai magyar tájnyelv szókészleteti sajátosságait ismertetve (Murádin 1958; Zsemlyei 1992; Kiss szerk. 2001) és a külső régiókban beszélt magyar nyelvváltozatok lexikai sajátosságainak leírásakor (Péntek 1996; Lanstyák 2009; Benő 2014).

2. Fogalommagyarázat

A megőrzött régiség – ahogy azt ebben a dolgozatban értelmezzük – olyan nyelvi forma, amely korábban az egész nyelvterületen közhasználatú (és legtöbbször közömbös, esetleg formális stílusértékű) volt, idővel azonban a nyelvterület jelentős részén használati gyakorisága csökkent, és ezzel összefüggésben vagy megváltozott a stílusértéke, vagy teljesen kihalt, ugyanakkor a nyelvterület egy kisebbik részén megmaradt eredeti vagy ahhoz közel eső stílusértékben. Témánkból kifolyólag a „régiség” nemcsak olyan nyelvi elemekre vonatkozik, amelyek évszázadok vagy évezredek óta megvannak nyelvünkben, hanem olyanokra is, amelyek a 19. században jöttek létre vagy terjedtek el a hivatali vagy más nyelvi regiszterekben.

Nyelvi kontaktushatáson azt a hatást értjük, melyet az átadó nyelvi forma vagy maga a kétnyelvűségi helyzet az átvevő nyelvi diskurzusokra, ill. az átvevő nyelvi formákra gyakorol. Az átadó nyelv akkor hat az átvevő nyelvi diskurzusokra, ha egyes elemei, ill. szerkezeti sajátosságai révén vagy áttételesen, a kétnyelvűségi helyzet révén befolyást gyakorol az átvevő nyelv diskurzusainak megvalósulására. Az átvevő nyelvre magára az átadó nyelv akkor hat, ha abban változásokat idéz elő. Azokat a nyelvi formákat, amelyek nyelvi kontaktushatás következtében jelennek meg az átvevő nyelvi diskurzusokban, ill. magában az átvevő nyelvben, nyelvi kontaktusjelenségeknek nevezzük.

Az olyan kontaktushatást, melynek révén az átvevő nyelvi diskurzusokban vagy az átvevő nyelvben az átadó nyelvi formához hasonló hangalak és jelentés jelenik meg, közvetlen kontaktushatásnak nevezzük; a nyelvbe közvetlen kontaktushatás következtében bekerülő nyelvi formák közvetlen kölcsönformák. Ezek a magyar nyelv Ht változataiban többnyire közvetlen kölcsönszavak. Alaki elemként a képzői szerepű, szlovák eredetű *-ki* szóvéget említhetjük a Fv változatokból, amely több, közvetlen kölcsönszóként bekerült lábbelinévről³ „átvándorolt” a szlovák nyelvben ismeretlen Km *mamusz* szóra is, létrehozva egy új, a *mamusztól* eltérő jelentésű szókészleteti elemet: Fv *mamuszki* ’posztóból készült csizma; botos’.

Az olyan kontaktushatást, melynek révén az átvevő nyelvi diskurzusokban vagy az átvevő nyelvben az átadó nyelvi formához hasonló szerkezeti jegy vagy más tulajdonság jelenik meg, közvetett kontaktushatásnak nevezzük; a nyelvbe közvetett kontaktushatás következtében bekerülő nyelvi formák közvetett kölcsönformák. A mondattan síkján ilyen a Fv nyelvváltozatokban az

³ Pl. Fv *cvicski* ’vékony talpú, fehér színű tornacipő’, Fv *kopacski* ’stoplis futballcipő’, Fv *logyicski* ’körömcipő’, Fv *teniszki* ’teniszcipő’, Fv *tramki* ’bokáig érő vászon tornacipő’.

iskolán tanít, tanul 'iskolában tanít, tanul' (vö. szl. *učí, učí sa na škole* 'iskolában tanít, tanul', szó szerint „iskolán tanít, tanul”) kölcsönvonzat, amely egy szerkezeti minta átvétele, vagy az Er kollokvialis *elmege a postáig* 'elmege a postára' (vö. rom. *merge la poștă*). A hangtan területén közvetett kontaktushatás következtében marad el némely Fv nyelvváltozatban a /h/ zöngétlenítő hatása (pl. Fv nyelvhatár [nyelvhatár], vö. Km [nyelphatár]), ami egy hangtani szabálynak a kölcsönzése.

Abszolút kontaktusjelenségnek az olyan közvetlen vagy közvetett kontaktusjelenségeket nevezük, amelyek az átvevő nyelv egynyelvű változataiban nem fordulnak elő. Ilyenek az előző bekezdésben említett példák. Relatív kontaktusjelenség az olyan kontaktusjelenség, amely az átvevő nyelvnek mind kétnyelvű, mind egynyelvű változataiban használatos; a relatív kontaktusjelenségek esetében a kontaktushatás abban nyilvánul meg, hogy az átadó nyelv hatására a kétnyelvű nyelvváltozatokban az átadó nyelvi formára jobban hasonlító forma gyakorisága eltér ugyanennek a nyelvi formának az egynyelvű nyelvváltozatokban tapasztalt gyakoriságától. A kontaktushatás általában növeli, de a purista beállítottságú beszélők vagy közösségek tudatos nyelvhasználatában csökkentheti is a kontaktusváltozat gyakoriságát (l. Lanstyák 2002a: 93, 2002b: 80–81, 2016; Benő 2008: 42–44, 2013, 2014: 47–49; Rabec 2012: 168). A dolgozatunk érdemi részében található példák – témánkból fakadóan – mind relatív kontaktusjelenségek.

A közvetett kontaktushatás jellemző termékei közé a jelentésbeli kölcsönformák és a kalkok tartoznak; dolgozatunkban ezekről lesz szó. A szorosabban vett jelentésbeli kölcsönformák történetileg nézve olyan átvevő nyelvi formák, melyek egy vagy több jelentésükre, ill. funkciójukra átadó nyelvi megfelelőjük hatására tettek szert. Ha az átadó nyelvi formából indulunk ki, azt mondhatjuk, hogy az teljes egészében átvevő nyelvi morfémaival vagy morfémaikkal helyettesítődött (vö. Haugen 1972: 91). Természetesebb azonban a beszélők szemszögéből tekinteni a folyamatot, és azt mondani, hogy az átvevő nyelvi forma használata új kontextusokra terjedt ki az átadó nyelv hatására, ennek eredményeként pedig az átvevő nyelvi forma egy vagy több új denotatív jelentésre, ill. egy vagy több új funkcióra tett szert (l. Weinreich 1953/1974: 48). Ez tehát a nyelvtörténetből jól ismert jelentésbővülés egy sajátos esete (vö. Hadrovics 1992: 150–153).

A szinkroniában egy Km nyelvi forma akkor minősíthető a Ht változatokban jelentésbeli kölcsönformának, ha olyan Ht jelentése van, amely a Mo változatokból nem mutatható ki, viszont megvan az átadó nyelvekben. Például az Er Va *kamion* – szemben a közmagyarral – nem (csupán) a 'nemzetközi áruszállításban használatos, nagy méretű, zárt rakterű tehergépkocsi' jelentésben használatos, hanem általánosabban, bármilyen teherautóra vonatkoztatva. Ez a szó átadó nyelvi megfelelőinek is a jelentése (vö. rom. *camion* 'tehergépkocsi', szrb. *kamion* 'nagy teherautó'), ezért az Er Va *kamion* szót jelentésbeli kölcsönszónak tekintjük, 'tehergépkocsi' jelentését pedig kölcsönjelentésnek vagy tükkörjelentésnek nevezük. A Ht lexéma és közmagyar megfelelője közti jelentés-

beli eltérés sokszor abban mutatkozik meg, hogy a Ht lexémának van egy olyan többletjelentése, amellyel átadó nyelvi megfelelője is rendelkezik. Pl. a Va Hv *kanális* szó a közmagyarban is meglévő ’vízelvezető csatorna’ jelentésen túl ’tévécsatorna’ jelentéssel is rendelkezik (vö. szrb. és hrv. *kanal*).

A jelentésbeli kölcsönformák sajátos alcsoportjaként tartjuk számon a stílusbeli kölcsönformákat. Ezek történetileg olyan átvevő nyelvi formák, melyeknek az átadó nyelvi modell hatására megváltozott a stílusértékük. Azt a folyamatot, melynek során az átvevő nyelvi formák átadó nyelvi modelljük stílusértékére tesznek szert, stílusérték-kölcsönzésnek nevezzük; e folyamat végeredményeként jönnek létre a stílusbeli kölcsönformák.

A szinkroniában egy átvevő nyelvi forma akkor tekinthető Ht stílusbeli kölcsönformának, ha az nem szorosabb értelemben vett közvetlen kölcsönforma vagy kalk, stílusértéke pedig vagy azonos a többségi nyelvi modelljével, vagy legalábbis közelebb áll hozzá, mint ugyanazon nyelvi forma Mo stílusértékéhez. Például az Er Fv Va Hv Mv *inspektor* ’felügyelő, ellenőr’ szót nem minősíthetjük közvetlen kölcsönszónak, mivel az a Mo szótárakban is megtalálható; kalknak természetesen még kevésbé tekinthetjük, hiszen az *inspektor* a magyarban alakilag nem is elemezhető. Stílusértékét tekintve az Er Fv Va Hv Mv *inspektor* többnyire informális, de olykor még formálisabb kontextusokban is előfordul. A szó többségi nyelvi modelljei – belső keletkezésű szinonimáihoz hasonlóan – alapvetően közömbös stílusértékűek, azaz mind formális, mind informális kontextusban használatosak; ezzel szemben az Mo *inspektor* régies, az élőbeszédben nemigen használatos. Mivel tehát az *inspektor* szó Er Fv Va Hv Mv stílusértéke közelebb áll a többségi nyelvi megfelelőjéhez, mint az *inspektor* szó Mo stílusértékéhez, az Er Fv Va Hv Mv *inspektor*-t stílusbeli kölcsönszónak minősíthetjük.⁴

Amint a meghatározásokból és a bemutatott példából is kiviláglik, annak, hogy egy, a Mo nyelvváltozatokban is meglévő nyelvi formát stílusbeli kölcsönformának minősítsünk a Ht nyelvváltozatokban, nem feltétele, hogy a stílusértéke a Ht nyelvváltozatokban azonos legyen többségi nyelvi megfelelőjével. A Ht és a többségi nyelvi forma stílusértéke nagyon gyakran eltér egymástól, aminek az az oka, hogy a legtöbb esetben a Ht nyelvváltozatokban a Ht szó mellett annak szokásos Mo megfelelője is él, míg a nyelvi forma többségi nyelvi megfelelőjének sok esetben nincs szinonimája.

3. A Ht nyelvi sajátosságok eredet szerinti rétegei

Forrásuk szempontjából a sajátos Ht nyelvi sajátosságok lehetnek: 1. többségi nyelvi eredetűek (a közvetlen kölcsönformák és az alaki kölcsönformák); 2. Ht eredetűek (a közvetett kölcsönformák és a kontaktushatástól független, önálló alkotások); 3. táji eredetűek (a hagyományos tájszavak, ill. a regionális kötöttségű hang- és nyelvtani formák); 4. közmagyar eredetűek (jelentős részük jelen-

⁴ Itt mondunk köszönetet a Termini-szótárban nem található adatokért Molnár Csikós Lászlónak, Lehocki Annának és Kolláth Annának.

tésbeli, azon belül főként stílusbeli kölcsönforma). Bár dolgozatunk témája, a megőrzött régiségek kérdése a 4. réteghez kapcsolódik, szükség van a többi réteg rövid bemutatására is, nemcsak a tágabb összefüggések könnyebb felismerése végett, hanem azért is, mert az egyes rétegek – akármennyire is világos köztük elvileg a különbség – egymásba folynak, az egyes nyelvi formák nem mindig sorolhatók be megnyugtatóan az egyik vagy a másik csoportba.

1. Az első rétegbe a többségi nyelvekből átvett közvetlen kölcsönformák sorolhatók, melyek a Ht szavak legfeltűnőbb csoportját alkotják. Ezek többségének idegen eredetével sok hétköznapi beszélő is tisztában van: lévén számottevő mértékben kétnyelvűek, ezeket a szavakat többségi nyelvi formájukban is ismerik. Amint fentebb jeleztük, ezek szinte kizárólag lexikális elemek. Néhány példa az e réteghez tartozó, különböző típusú kölcsönszavakból: Mv *briszálec* 'gépkocsi ablaktörője', Er *cáp* 'egy pohár sör', Ka *dohovor* 'szerződés'; Va Hv Mv *akontáció* 'bér, személyi jövedelem előlege', Ka *avansz* 'előleg'; Er *TVA* [tévéá] 'áfa', Fv *DPH* [dépéhá] 'áfa', Óv *MWST* [emvéeszté] 'áfa'. A nyelvtani jelenségek közül ebben a rétegbe tartozik a fentebb említett *-ki* végződés, amely sajátos Fv képzővé van alakulóban.

2. A Ht szókincs második rétegéhez a Ht eredetű nyelvi sajátosságok sorolhatók, vagyis azok a nyelvi formák amelyek a Ht nyelvváltozatokban jöttek létre 1918 után belső nyelvi elemekből, többnyire – de nem mindig – kontaktushatás következtében, s az adott régió egész területén (vagy legalábbis nagyobb részén) használatosak. „Belső nyelvi elemeken” elsősorban a Km szavakat kell érteni; ezekből olykor a többségi nyelvtől függetlenül jönnek létre új Ht szavak; ezeket önálló alkotásoknak szoktuk nevezni; ilyen pl. a Fv *szakosító iskola* 'post secondary képzést nyújtó iskola'. Ennél azonban jellemzőbb az az eset, amikor az új nyelvi forma létrejöttében kontaktushatás (is) érvényesül. Ez kétféleképpen történhet. Az egyik esetben a meglévő Ht nyelvi formáknak megváltozik a jelentésszerkezete; így jönnek létre a jelentésbeli kölcsönszavak, ezek közé tartozik a fentebb említett Er Va *kamion* 'tehergépkocsi' és a Va Hv *kanális* 'tévécsatorna', ill. az *inspektor* stílusbeli kölcsönszó. A másik esetben nem egy meglévő Km szó vesz fel új jelentést, hanem két Km szóból egy vadozatúj lexéma jön létre az átadó nyelvi modell hatására; így jönnek létre a kalkok, például Er *munkarégiség* 'szolgálati idő' (vö. rom. *vechime în muncă* 'szolgálati idő', szó szerint 'régiség a munkában'); Fv *orosztójás* 'kaszinótójás' (vö. szlk. *ruské vajce* 'kaszinótójás', szó szerint 'orosz tojás').

A nyelvtani jelenségek közé a Ht eredetű réteghez tartoznak többek között a kölcsönvonzatok. A Fv példák közül a következők a legelterjedtebbek közé tartoznak: *operál/műt vmire* (pl. *epéjére*, vö. Km st. *epéjével*, de sz. *operovat' na žlěnik*); *kezel vmire* (pl. *májára kezelték*, vö. Km st. *májával*, de sz. *liečili ha na pečěň*); *kulcs vmitől* (pl. *ettől a szekrénytől nincs kulcsom*, vö. Km st. *ehhez a szekrényhez*, de sz. *od tejto skrine nemám ključ*); *ebédre megy* (pl. *Józsi nincs itt, ebédre ment, de mindjárt visszajön*; vö. Km st. *ebédelni ment*, de sz.

išiel na obed); *vki után megy* (pl. *A főnök után jöttem, panaszt szeretnék tenni*, vö. Km st. *a főnökhöz, de sz. za šéfom*); *hív vkinek (telefonon)* (pl. *holnap majd hívok neked*; vö. Km st. *felhívlak, vö. zajtra ti zavlám*). Az Er nyelvváltozatokból a következőket említhetjük: *gyárnál dolgozik* (Km st. *gyárban*, rom. *lucrează la fabrică*); *gratulál az eredményért* (vö. Km st. *eredményhez*, rom. *a felicită pentru rezultate*); *szimpatizál valakit* (Km st. *valakivel*, vö. rom. *îl/o [acc.] simpatizează*). Könnyen lehet, hogy ezek közt is vannak megőrzött régiségek, sajnos azonban ezt egyelőre – adatok híján – nem tudjuk kimutatni.

Ugyancsak e csoportba sorolhatók a kontaktushatás következtében kialakult szórendi megoldások, pl. a Fv *Mit én tudom!* kifejezés, amelyet mintegy kövületként, idiómaszerűen használnak ilyen szórenddel a Fv nyelvváltozatok beszélői. Érdekes még megemlíteni, hogy írásban – például magánlevelekben – indoeurópai szórendű keltezéssel is lehet találkozni, vagyis pl. *23. szept. 2018*. Ez nyilván a hivatali szlovák egynyelvűségnek, illetve a szlovák dátumbélyegzők kizárólagos használatának hatása. Ez a forma is relatív kontaktusjelenség, mivel újabban Magyarországon is találkozhatni vele.

3. A harmadik csoportba azok a nyelvi formák tartoznak, amelyeket a mai Ht változatok 1918 előtről örökölték, s amelyek az adott Ht régióknak rendszerint csak egy kisebb-nagyobb területén élnek, vagyis tájszavak, valamint hangtani és mondattani regionalizmusok; ezek egy része is kontaktushatás következtében jött létre, ám még 1918 előtt. Ilyenek például a következők: Er *bába* 'öregasszony', Öv *cájk* 'vacak', Öv *dikszajt* 'szörp', Öv *hitni : hitnyi : hitli* 'faház', Er *kap* 'talál, észrevesz, meglel vkit, vmit', Mv *kékkonka* 'búzavirág', Er *kolontos* 'bolondozó, mókás', Fv Ka *rászed* 'rávesz vkit vmire', Mv *szüntös* 'kócos'. Hangtani regionalizmus például az /i/ és részben az /ü/ palatalizáló hatása az őket követő /d/, /t/, /n/, /l/-re a palóc nyelvjárásokban (pl. *gyiák* 'diák', *elvetyi* 'elveti', *vekyi* 'veki', *Zolyi* 'Zoli'; *tyűkör* 'tükör'). A nyelvtani jelenségek közül megemlíthetjük a *nagyobb vkitől* vonzatot (vö. ms. *nagyobb vkinél*, de sz. *väčši od niekoho*) vonzatot, amely táji eredetű ugyan (Kelet-Magyarországon és máshol is használatos), de gyakoriságát a kontaktushatás is növeli.⁵

4. A Ht szókincs negyedik rétegét a közmagyar eredetű elemek alkotják;⁶ az alábbiakban e rétegen fogjuk bemutatni a kontaktushatás szerepét az elavulás fékezésében. A közmagyar eredetű elemek 1918 előtt javarészt *koiné* jellegűek voltak, vagyis az egész magyar nyelvterületen használták őket, sok esetben standard elemekként, 1918 után azonban sorsuk másként alakult Magyarországon, és megint másként a Ht régiókban. A Mo nyelvváltozatokban ezek a szavak a legtöbb esetben visszaszorultak, marginálissá váltak („régies”, „elavult”, „szaknyelvi”, „formális” „választékos, „népnyelvi” stb. stílusértéket vettek föl), a Ht

⁵ Ennek empirikus bizonyítékára l. Lanstyák–Szabó Mihály 1997: 95–97.

⁶ Mivel a *sajátos* Ht szókincs rétegeiről beszélünk, természetesen nem tartozik ide azon közmagyar szavak sokasága, amelyek máig is lényegileg azonos módon használatosak az egyes állami változatokban, az *a névelőtől a zsűrizik* igéig.

változatokban viszont vagy változatlan stílusértékben éltek és élnek tovább, vagy pedig – ha kontaktushatás lépett fel, ami nagyon gyakori eset volt – stílusértékükben kisebb vagy nagyobb mértékben igazodtak többségi nyelvű megfelelőikhez. Dolgozatunk súlyponti része ezekről szól, úgyhogy ezekre később hozunk majd példákat.

A nyelvtani jelenségek közül érdemes megemlíteni a határozói igenév predikatív használatát létigével. Tudvalevő, hogy szenvedő igeragozás radikális visszaszorulásával a magyarban nehézkessé vált a személytelenység kifejezése. Ezt különösen azok a kétnyelvű magyarok érzik világszerte, akiknek másodnyelvében könnyű személytelenül fogalmazni. Nem véletlen, hogy a probléma tárgyalására négyféle magyar–szláv kétnyelvűségi környezetből is találtunk példát.⁷ A cselekvő megnevezésének elkerülésére lényegében ugyanazokat a szerkezeti megoldásokat találjuk a határ mindkét oldalán, de gyakoriságuk eltérő lehet. Így például benyomásaink szerint a funkciógés szerkezeteknek legalábbis egyes típusai (pl. *megrendezésre kerül*) a magyar nyelv Ht változataiban ritkábbnak látszanak, mint Magyarországon, a létige és határozói igenév kapcsolatának ilyen célokra való használata viszont gyakoribb (pl. *meg lett rendezve*). Ez utóbbi legalább részben megőrzött régiség lehet, mivel úgy tűnik, a határozói igenév létigés kapcsolata a Trianon előtti évtizedekben az írásbeliségben jóval gyakoribb és változatosabb volt, mint manapság.⁸

4. Megőrzött régiségek a közmagyar eredetű nyelvi formák körében

Amint a fentiekből kiderült, a Km szavak Ht használatában is érvényesülhet kontaktushatás, mégpedig akkor, ha ezek egy nyelvi változó egyik változatát alkotják, azaz van egy azonos jelentésű, szintén Km szinonimájuk. Ha a két forma közül az egyik jobban hasonlít annak többségi nyelvi megfelelőjére (pl. a Km *generáció* jobban hasonlít a román *generație*, a szlovák *generácia*, a német *Generation* stb. szóra, mint a Km *nemzedék*), a Ht beszélők bizonyos beszélőhelyzetekben hajlamosak ezt a formát előnyben részesíteni a másikkal szemben. Ez a tény sok esetben nyelvi változást is eredményez, az érintett szó stílusértékének megváltozását. Ilyenkor azonban az érintett szókészlet elemek a Km szavak rétegéből átlépnek a Km *eredetű* szavak rétegébe, a föntebb említett negyedik rétegbe, és stílusbeli kölcsönszóvá válnak.

⁷ Szlovákiai: Jakab 1980:176; kárpátalji: Kótyuk 1991:69; vajdasági: Kossa 1978:255; szlovéniai: Bokor 1990:41.

⁸ Ezt onnan lehet tudni, hogy a Magyar Nyelvőr 19. századi és 20. század eleji számaiban számos cikk jelent meg, amely a határozói igenév létigés szerkezetének olyan formáit bírálja, melyek ma már nem fordulnak elő a nyilvánosságnak szánt írott nyelvben.

4.1. Stílusbeli kölcsönszavak

Az e rétegbe tartozó szavak közt érdemes különbséget tenni aszerint, hogy nemzetközi (esetleg más idegen eredetű) vagy pedig belső keletkezésű közmagyar lexémákról van-e szó.

4.1.1. Nemzetközi szavakban

Közismert jelenség, hogy a kontaktushelyzet – legalábbis régiókban – kedvez a nemzetközi szavak átvételének. Ennek okai esetünkben a következők lehetnek: (a) nemzetközi voltak miatt a beszélők könnyebben vélik úgy, hogy ezek első nyelvüknek is elemei, ha pedig nem, akkor lehetnének; (b) a nemzetközi szavak általában meglévő presztízisének, a műveltebb beszélőkre jellemző voltuknak köszönhetően nem bélyegződnek meg úgy, mint a „valódi” Ht nyelvi formák; (c) a környező indoeurópai nyelvekben alighanem több nemzetközi szó használatos rendszeresen, mint a magyarban. Mindezekből következően érthető, hogy a többségi nyelvi eredetű nemzetközi szavak formális vagy választékos stílusú szövegekben is előfordulnak.

A fenti c) pont alapján érthető, hogy a Km eredetű Ht nemzetközi szavak (és kisebb mértékben a más státusú idegen szavak) a legtöbb esetben megvannak a kontaktusnyelvekben is, ami a kétnyelvű közösségekben kontaktushatást idéz elő. Ennek következtében jönnek létre a Fogalommagyarázat című fejezetben szereplő stílusbeli és jelentésbeli kölcsönformák, esetünkben kölcsönszavak. Stílusbeli kölcsönszó és megőrzött régiség a fentebb már említett Er Fv Mv *inspektor* 'felügyelő, ellenőr' és Fv Ka Öv *inspektor* 'szaktanácsadó, szakfelügyelő' szavakon kívül például az Er Fv *faktúra* 'áruszámla'; Er Fv Va Ka Hv Mv Öv *firma* 'cég'; Er Fv Ka Öv *internátus* 'diákotthon, kollégium'; Er, Fv Ka Hv Mv Öv *kaszárnya* 'laktanya'; Er Fv Va Hv Mv Öv *katedra* 'egyetemi, főiskolai tanszék'; Er Fv Va Hv Öv *penzió* 'nyugdíj'; Er Fv Va Ka Hv *poliklinika* 'rendelőintézet'; Er Fv Va Ka Hv Mv *szvetter* 'kardigán'. Ezek a szavak a Ht változatokban többnyire közömbös vagy bizalmas stílusértékűek, a Mo nyelvváltozatokban viszont régiesek vagy elavultak. Van anyagunkban néhány olyan szó is, amelyet szótáraink régiesként vagy népiesként jelölnek; a Ht változatokban ezek is közömbösek vagy bizalmasak: ilyen az Er Fv Va Ka Hv Öv *kanális* 'csatorna', Er Fv Va Ka Hv Mv Öv *porció* 'adag' és az Er Fv Va Hv Mv Öv *rezerva* 'tartalék'. Végül akad még példánk olyan szóra is, amely a Mo változatokban kissé választékos, a Ht változatokban pedig közömbös stílusértékű: Er Fv Va Ka Hv Mv Öv *balkon* 'erkély'.

Ha ma azt látjuk, hogy ezek a szavak a magyar nyelv Ht változataiban érezhetően gyakoribbak, elevenebbek, mint Magyarországon (sokszor épp a szóbeli nyelvhasználatban), ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy e szavak a többségi nyelvekben gyakoriak, elevenek.

A nemzetközi szavak magyarországi visszaszorulásának oka az, hogy egyre inkább belső keletkezésű megfelelőjük terjedt el helyettük, pl. a Fv Va Ka Hv Öv *kapitány* helyett a hadsereg vonatkozásában a *százados*, a Fv Va Öv *konverzáció* helyett a *társalgás*, az Er Fv Va Ka Hv Mv Öv *szirup* helyett az üdítő-

italra vonatkozóan a *szörp*. A Ht régiókban a nemzetközi szavak visszaszorulása 1918 után megtorpant, sőt, mivel az ilyenek a legtöbb esetben a többségi nyelvekben is megvoltak, „akcióba lépett” a többségi nyelvi megfelelőik által kiváltott kontaktushatás: újra elkezdtek terjedni. Természetesen ez a terjedés a belső keletkezésű megfelelőik rovására történt.⁹ Így váltak az olyanok, mint a Fv Va Ka Hv Óv *kapitány* és társaik stílusbeli kölcsönszavakká.

4.1.2. Belső keletkezésű szavakban (szókapcsolatokban és összetett szavakban)

A belső keletkezésű közmagyar szavak közt is vannak olyanok, melyeknek stílusértéke Trianon óta megváltozhatott. A Ht régiókban közhasználatúak maradtak, így stílusértékük (továbbra is) közömbös, vagy pedig – amennyiben elterjedt mellettük egy másik, „hivatalosabbnak” számító forma is – bizalmassá vált. Ezzel szemben a Mo nyelvváltozatokban ezek is régiessé vagy elavulttá váltak. Ilyen pl. az Er *aligazgató* 'igazgató helyettes', Fv Ka Hv Mv Óv *árvaház* 'gyermekotthon', Er, Fv, Va *hajtási jogosítvány* 'vezetői jogosítvány' (újabbán: *vezetői engedély*), Er, Fv, Ka, Va *halotti levél* 'halotti anyakönyvi kivonat', Fv Ka *házasságlevél* 'a házasságkötést tanúsító bizonyítvány', Er *keresztlevél* 'születési anyakönyvi kivonat', Er Fv *születési bizonyítvány* 'születési anyakönyvi kivonat'.

A belső keletkezésű szavak visszaszorulásának fő okát a társadalmi, politikai, gazdasági stb. változásokat követő fogalmi és szemléleti változásokban láthatjuk, ez okozta és okozza új, más szemléletű szinonimák megjelenését és bizonyos szavak kiavulását, pl. az Er Ka *falusi bíró* helyett a Mo *polgármester*, a Ka *székváros* helyett a Mo *megyeszékhely*, a Fv *tanonciskola* vagy a Er, Fv, Va *inasiskola* helyett a Mo *szakmunkásképző*, a Fv Ka *járás* 'a kerületnél alacsonyabb fokú államigazgatási egység' helyett a járássok megszűnése után magyarországi viszonylatban nem használatos semmi. Az olyan szavakat, melyeknek a Ht stílusértéke „megőrzött régiség”, s amelyeknél nem számolhatunk kontaktushatással, stílusbeli konzervativizmusoknak nevezhetjük.

A belső keletkezésű szavak egy másik részében könnyen kimutatható a kontaktushatás: azokban, melyeknek többségi nyelvi megfelelői hasonló motíváltságúak. Pl. a Mo nyelvváltozatokban 'a házasságkötést tanúsító bizonyítvány' jelentésben régies Fv *házasságlevél* szó jobban hasonlít szlovák megfelelőjére, a *sobášny list* szókapcsolatra (szó szerint „házasságkötési levél”), mint a jelenleg használt a Mo *házassági anyakönyvi kivonat* szerkezetre, így a Fv *házasságlevél* használatát nemcsak a nyelvi konzervativizmussal magyarázhatjuk, hanem kontaktushatással is. Hasonlóképpen a Fv *kihágás* jobban hasonlít a szlovák *priestupok* szóra (szó szerint „áthágás”), mint a Mo *szabálysértés*, így ez a tény is a Fv *kihágás*-t támogatja, arról nem is beszélve, hogy a *kihágás* szót használták hivatalosan Magyarországon 1968-ig, így a jelenlegi szótárak is rend-

⁹ Ezek általában 1918 előtt keletkeztek, az idézetek például jóval 1918 előtt: a *százados* első előfordulása pl. 1519-ből való, a *társalgás*-é 1835-ből, a *szörp*-é pedig 1833-ból.

re azt tartalmazzák (lévén szó inkább az írott nyelvben – és nemegyszer fordított szövegekben – használt lexémáról, ez is fontos szempont lehet).

4.2. Jelentésbeli és jelentésbeli-stílusbeli kölcsönszavak

A Ht lexéma és Km megfelelője közti jelentésbeli eltérés abban is megmutatkozhat, hogy a Ht lexémának van egy (vagy több) többletjelentése, olyan jelentése, amellyel átadó nyelvi megfelelője is rendelkezik, Km megfelelője azonban nem. Ez a jelentés tipikus esetben új, a magyar nyelvben korábban nem volt meg, előfordul azonban az is, hogy a közmagyarban is meglévő, de a Mo nyelvváltozatokból már eltűnt jelentésnek a továbbéléséről, megőrzött régiségről van szó. Akár az egyik, akár a másik eset áll fenn, a Ht jelentés nem része a Mo szó jelentésszerkezetének.

Az analóg (az érintkező nyelvekben hasonló hangalakú és jelentésű) szavak egy részében a Km szó denotatív jelentése kibővül, az átadó nyelvi analóg hatására új jelentést vesz föl. Ilyenek például a következők: Fv *brigád* 'társadalmi munka, idénymunka', Fv *externista* 'óraadó tanár', Fv *kollaudáció* 'épület műszaki átadása', Fv *rezolúció* 'határozat', *reszort* (gyakran *rezort*) 'ágazat', Fv (*politikai*) *reprezentáció* 'a politikai élet vezető személyiségei', Er Fv Va Ka Hv Mv *szemafor* 'jelzőlámpa', Fv *dupla* 'repetá', Fv *iskola* 'főiskola, egyetem', Fv *bunda* 'könnyű kabát, melegítő felső', Er Fv Va Ka Hv Mv *Őv szirup* 'szörp' (ez utóbbiból összetételek is alakultak, pl. *málnaszirup*, *almaszirup*, *szamócaszirup*, *gyümölcsszirup*). A jelentéskölcsönzés szó fajváltással is járhat, pl. Fv *privát* (fn) 'albérlet', Fv *pausál* (mn, hsz) 'átalány-'.

A nemzetközi szavak a nyelvi érintkezéssel magyarázható jelentésbővülés mellett korábbi közmagyar jelentéseket is őrizhetnek. Az *akadémia*, például, a Vajdaságban, Horvátországban és Órvidéken 'főiskolai, egyetemi szintű oktatási intézmény' jelentésben használatos. Az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* (SzT) szerint az *akadémia* szót ebben az értelmében már 1653-ban használták, és az ÉrtSz is megjegyzi, hogy a szónak régebben 'egyetem' jelentése volt. Hasonlóképpen az *Őv katedra* szó 'templomi szószék' jelentése az SzT szerint már 1585-től adatolható.

A nemzetközi jellegű, de régiségnek is tekinthető szó korábbi jelentése kisebb mértékben módosulhat a külső régiók mai használatban. Így például, a *degusztáció* a Pallas Nagylexikona szerint 'próba', 'borpróba' jelentésű, míg a Termini szótár adatai szerint valamennyi külső régióban 'az ital (vagy ital) megkóstolása' értelmű. A *magiszter* a középkorban 'mester, tanító, tudós' jelentésű volt, és később a doktorinál alacsonyabb tudományos fokozatot is jelölt. A külső régiókban ma használatos szó jelentése: 'öt- vagy hatéves egyetemi képzésben részesült, egyetemi végzettségű személy, ill. annak végzettsége, fokozata'. Szintén korábbi jelentést őriz a Fv, *Őv diéta* napidíj értelme. Amint azt Tótfalusi István Idegenszó-tára jelzi, a *diéta* a képviselők napidíját is jelentette (Tótfalusi 2008).

4.3. Megőrzött régiségek – többségi nyelvi párhuzamok

A többségi nyelvekben található hasonló szemantikai szerkezetű vagy hangalakú analóg lexikai struktúrák elősegíthetik a régebbi, köznyelvi formák konzerválódását. A jelölt fogalom megnevezésének hasonlósági viszonya egyrészt a lexikai szerkezet (összetett szó, kollokációs szószerkezet) és a kifejezést alkotó szemantikai egységek (a szóelemek és a morfémák jelentésének) párhuzamában látható, másrészt – a nemzetközi szavak esetében – hangalaki hasonlósági viszonyokban mutatkoznak meg. Az alábbi táblázatban szereplő adatok ezeket a lexikai-szemantikai, illetve hangalaki hasonlósági viszonyokat szemléltetik a többségi nyelvi ekvivalens kifejezések viszonylatában.

Megőrzött régiség		Többségi nyelvi ekvivalens				
Lexikai-szemantikai szerkezetek hasonlósága		Román	Szlovák	Szerb	Ukrán	Német
	<i>altiszt</i>	<i>subofițer</i>	<i>poddôstoj-ník</i>	<i>podoficir</i>	<i>унтер-офицер</i>	<i>Unter-offizier</i>
	<i>inas-iskola</i>	<i>școala de ucenici</i>	<i>učňovská škola</i>		<i>учень школи</i>	
	<i>hajtási jogosítvány</i>	<i>permis de conducere</i>	<i>vodičský preukaz</i>	<i>vozačka- dozvola</i>	<i>водійських прав</i>	<i>Führerschein</i>
	<i>születési bizonyítvány</i>	<i>certificate de naștere</i>	<i>miesto narodenia</i>	<i>rodni list</i>	<i>свідоцтво про народження</i>	<i>Geburtsurkunde</i>
Hangalaki hasonlóság	<i>inspekció</i>	<i>inspecție</i>	<i>inšpekcia</i>	<i>inspekcija</i>	<i>інспекція</i>	<i>Inspektion</i>
	<i>fakultás</i>	<i>facultate</i>	<i>fakulta</i>	<i>fakultet</i>	<i>факультет</i>	<i>Fakultät</i>
	<i>internát(us)</i>	<i>internat</i>	<i>internat</i>	<i>internat</i>	<i>інтернат</i>	<i>Internat</i>
	<i>komisszió</i>	<i>comisie</i>	<i>komisia</i>	<i>komisija</i>	<i>комісія</i>	<i>Kommission</i>
	<i>kurzus 'árfolyam'</i>	<i>curs</i>	<i>kurz</i>	<i>kurs</i>	<i>курс</i>	<i>Kurs</i>
	<i>originál</i>	<i>original</i>	<i>original</i>	<i>original</i>	<i>оригінал</i>	<i>Original</i>
	<i>prorektor</i>	<i>prorector</i>		<i>prorektor</i>	<i>заступник ректора</i>	<i>Prorektor</i>
	<i>porció</i>	<i>porție</i>	<i>porcia</i>	<i>porcija</i>	<i>порція</i>	<i>Portion</i>

Táblázat. Megőrzött régiségek és a többségi nyelvekben használatos analóg lexikai egységek párhuzama.

A tartalmi hasonlósági viszonyok mögött korábbi kontaktushatás is állhat. Tudjuk, hogy a magyarban az *altiszt* német mintát követő tükörszó, az *Unteroffizier* hatására jött létre (Zaicz 2006). Valószínűleg a románban, a szerbben, a szlovákban a ’tiszthelyettes’ fogalom megnevezése szintén más nyelvi mintát követ (vö. fr. *subalterne*). Ilyen esetekben nemzetközi tükörszókkal van dolgunk (Benő 2008). Hasonló módon a *születési bizonyítvány* megnevezés régebbi tükörszerkezetnek is tekinthető, mivel nem valószínű, hogy egy adott fogalomnak teljesen véletlenül legyen azonos megnevezési módja különböző nyelvekben. Ezek a kifejezések lexikai-szemantikai szerkezetükben párhuzamot mutatnak az adott fogalmat megnevező többségi nyelvi formával, ami befolyásolhatja megterheltségüket. Az olyan, végső soron latin eredetű nemzetközi szavak, mint *inspekcio*, *internátus*, *komisszió* vagy *kurzus* hasonló hangalakban rendszerint a többségi nyelvekben is megtalálhatóak, és ez a kétnyelvűség kontextusában a beszélők mentális szótárában nagyobb mértékű aktiváltsággal jár, ami kedvez az adott hangalak nagyobb mértékű gyakoriságának, megőrzésének. A hangalaki hasonlóság részben a terminusjellegű hibridszerkezetekben is megmutatkozik, mivel a megőrzött idegen szó hangalakilag közel áll a többségi nyelvi megnevezések egyik eleméhez, amint ezt a *kataszteri térkép* ’ingatlan-nyilvántartási térkép’ román, szlovák, szerb, ukrán vagy német ekvivalense jelzi.

5. Összegzés

A relatív kontaktusjelenségek empirikus vizsgálatához elsődlegesen statisztikai módszerekre van szükség. Mi ebben a vizsgálatban a stílusértékek összehasonlításából próbáltunk a gyakoriságra nézve következtetéseket levonni, és ezáltal megállapítani az adott kifejezés kontaktusfolyamatokkal való kapcsolatát.

A vizsgált adatok és jelenségek azt jelzik, hogy külső régiókban a kisebbségi kétnyelvűséggel összefüggő nyelvhasználati feltételek tovább éltetik a Mo nyelvváltozatokban ma már régies lexikai formákat, s ezzel regionális különbségeket hoznak létre, növelve a földrajzi differenciáltságot. A kontaktushatás a megőrzött régiségekben is megmutatkozhat stílusérték-kölcsönzésben, jelentésbővülésben. A többségi nyelvekben található hasonló hangalakú vagy szemantikai szerkezetű, analóg lexikai struktúrák elősegíthetik a régebbi, köznyelvi formák konzerválódását. A tartalmi (megnevezési) hasonlósági viszonyok mögött korábbi kontaktushatás is állhat, amint azt az *altiszt* és a német *Unteroffizier*, illetve az adott fogalom a környező nyelvekben található hasonló megnevezési módja jelzi.

Az egykori köznyelvi megőrzött régiségek vagy változatlan stílusértékben élnek tovább, vagy pedig a kontaktushatás eredményeként stílusértékük megváltozik, azonossá válik vagy közelít a többségi nyelvi megfelelőik stílusértékéhez. A megőrzött régiségek ezáltal relatív kontaktusjelenségé, konkrétan: stílusbeli kölcsönszóvá válnak.

Hivatkozások

- Bárczi Géza 1958. *Magyar történeti szóalaktan – A szótövek*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Benő Attila 2008. *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai*. Egyetemi Műhely Kiadó–Bolyai Társaság. Kolozsvár.
- Benő Attila 2013. Egy lehetséges relatív kontaktusjelenség az erdélyi magyar nyelvváltozatban: az általános alany kifejezése egyes szám második személyű igealakokkal. In: Agyagási Klára–Hegedűs Attila–É. Kiss Katalin (szerk.): *Nyelvelmélet és kontaktológia 2*. PPKE BTK. Piliscsaba. 13–26.
- Benő Attila 2014. *Kontaktusjelenségek az erdélyi magyar nyelvváltozatokban*. Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár.
- Bokor József 1990. A nyelvi-nyelvészeti képzés sajátosságai a kétnyelvűség körülményei között Mariborban. In: Egyed Orsolya–Giay Béla–B. Nádor Orsolya (szerk.): *Hagyományok és módszerek. Az I. Nemzetközi Hungarológia-Oktatási Konferencia előadásai II*. Nemzetközi Hungarológiai Központ. Budapest. 37–43.
- Gálffy Mózses 1964. A moldvai csángó nyelvjárás mássalhangzó-rendszere. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*. 2: 157–168.
- Hadrovics László 1992. *Magyar történeti jelentéstan. Rendszeres gyakorlati szókincsvizsgálat*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Haugen, Einar 1972. Anwar S. Dil (ed.): *The Ecology of Language. Essays by Einar Haugen*. Stanford University Press. Stanford, California. 79–109.
- Jakab István, 1980. *Nyelvünkről – nyelvünkért*. Madách. Bratislava.
- Kálmán Béla 1994. *Nyelvjárásaink*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Kiss Jenő (szerk.) 2001. *Magyar dialektológia*. Osiris Könyvkiadó. Budapest.
- É. Kiss Katalin–Gerstner Károly–Hegedűs Attila. 2013. *Fejezetek a magyar nyelv történetéből*. PPKE BTK. Piliscsaba.
- Kossa János 1978. *A mi nyelvünk*. Forum Könyvkiadó. Újvidék.
- Kótyuk István 1991. A kétnyelvűség és a kárpátaljai magyar köznyelv. In: Győri-Nagy Sándor–Kelemen Janka (szerk.): *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I*. Széchenyi Társaság Pszicholingva Nyelviskola. Budapest. 66–69.
- Lanstyák István 2002a. A magyar nyelv szlovákiai változatainak jellemzői. In: Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella: *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Kalligram Kiadó. Pozsony. 84–108.
- Lanstyák István 2002b. A nyelvérrintkezés szakszókincseről. Száz fogalom a kontaktológia tárgyköréből. In: Gyurgyík László–Kocsis Aranka (szerk.): *Társadalom – Tudomány. Tanulmányok a Mercurius Társadalomtudományi Kutatócsoport műhelyéből*. Kalligram Könyvkiadó. Pozsony. 73–95.
- Lanstyák István 2009. A határon túli magyar szókészlet eredet szerinti rétegei. In: Lanstyák István–Menyhárt József–Szabó Mihály Gizella (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről IV*. Gramma. Dunaszerdahely. 78–115.

- Lanstyák István 2016. Abszolút és relatív kontaktushatás. In: É. Kiss Katalin–Hegedűs Attila–Pintér Lilla (szerk.): *Nyelvelmélet és kontaktológia 3.* Szent István Társulat. Budapest – Piliscsaba. 46–65.
- Lanstyák István–Szabómihály Gizella 1997. *Magyar nyelvhasználat – iskola – kétnyelvűség.* Kalligram Könyvkiadó. Pozsony.
- Murádin László 1958. A nyelvújítási szók csángó megfeleléseihez. *Studia Universitatis „Babeş–Bolyai”* Tom. III. nr. 6. Series IV. Fasc. 1: 197–199.
- Murádin László 1981. Az asszociatív á-zás elterjedtsége a romániai magyar nyelvjárásokban. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 2:* 185–192.
- Péntek János 1996. A magyar–román interetnikus kapcsolatok néhány nyelvi vonatkozása. In: Katona Judit–Viga Gyula (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei.* Hermann Ottó Múzeum. Miskolc. 113–120.
- Presinszky Károly 2016. Az á előtti illabiális a-zás a Csallóközben. *Magyar Nyelv 2:* 218–226.
- Rabec István 2012. *A nyelvléépülés vizsgálata szlovákiai fiatalok körében. Doktori disszertáció.* Budapest: ELTE BTK.
<http://doktori.btk.elte.hu/lingv/rabecistvan/diss.pdf> (Utolsó letöltés: 2019. január 3.)
- Tótfalusi István 2008. *Idegenszó-tár.* Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Vargha Fruzsina Sára 2006. Állatok kicsinyeinek megnevezése a keleti magyar nyelvjárásokban. In: Hoffmann István–Juhász Dezső (szerk.): *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói.* Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság. Debrecen–Budapest. 237–248.
- Weinreich, Uriel 1953/1974. *Languages in Contact. Findings and problems.* Mouton. The Hague–Paris. (Eighth Printing.)
- Zaicz Gábor (főszerk.) 2006. *Etimológiai szótár.* Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Zsemlyei János 1992. A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 2:* 216–218.

Benő Attila

Babeş–Bolyai Tudományegyetem

Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék

attilabe@yahoo.com

Lanstyák István

Comenius Egyetem BTK

Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

istvan.lanstyak@uniba.sk